

УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ ИХ ЭМЧИЙН
“МОНГОЛЫН УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ МЭДРЭЛ
СУДЛАЛ” ҮНДСЭН МЭРГЭШЛИЙН СУРГАЛТЫН
ХӨТӨЛБӨР

Мэргэшлийн индекс: S(r) 091705
Сургалтын хугацаа: 2 жил

УЛААНБААТАР ХОТ
2022 он

БОЛОВСРУУЛСАН АЖЛЫН ХЭСЭГ:

П.Молор-Эрдэнэ	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн Дотор өвчин судлалын тэнхимийн багш, Анагаах ухааны доктор, дэд профессор, Уламжлалт анагаах ухааны тэргүүлэх зэргийн эмч
Н.Оюунцэцэг	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн Уламжлалт эмчилгээний тэнхимийн эрхлэгч, Анагаах ухааны доктор, дэд профессор, Уламжлалт анагаах ухааны зөвлөх зэргийн эмч
Б.Лагшмаа	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн Зүү төөнө заслын тэнхимийн багш, Анагаах ухааны доктор, дэд профессор, Зүү төөнө заслын зөвлөх зэргийн эмч
Г.Жаргалсайхан	Уламжлалт Анагаах Ухаан Технологийн Хүрээлэнгийн их эмч, Уламжлалт анагаах ухааны тэргүүлэх зэргийн эмч
Ц.Амаржаргал	Манба Дацан Нэгдсэн эмнэлгийн их эмч, Анагаах ухааны магистр
Ж.Гончигдорж	Манба Дацан Нэгдсэн эмнэлгийн их эмч, Анагаах ухааны магистр, Уламжлалт анагаахын ахлах зэргийн эмч

ХАМТРАН АЖИЛЛАСАН:

Уламжлалт Анагаах Ухаан Технологийн Хүрээлэн

Ч.Чимэдрагчаа	Уламжлалт Анагаах Ухаан Технологийн Хүрээлэнгийн захирал, Анагаахын Шинжлэх Ухааны доктор, профессор, Уламжлалт анагаах ухааны зөвлөх зэргийн эмч
Д.Шинэтуяа	Уламжлалт Анагаах Ухаан Технологийн Хүрээлэнгийн Төгсөлтийн дараах сургалтын албаны дарга, Анагаах ухааны магистр, Зүү эмчилгээний зөвлөх зэргийн эмч

Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургууль

Д.Цэнд-Аюуш	Уламжлалт анагаах ухаан судлалын мэргэжлийн салбар зөвлөлийн ерөнхий мэргэжилтэн, Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн захирал, Анагаах ухааны доктор, профессор, Уламжлалт анагаах ухааны тэргүүлэх зэргийн эмч
-------------	---

С.Хишигжаргал	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн Дотор өвчин судлалын тэнхимийн эрхлэгч, Анагаах ухааны доктор, профессор, Уламжлалт анагаах ухааны зөвлөх зэргийн эмч
С.Сээсрэгдорж	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн Дотор өвчин судлалын тэнхимийн багш, Анагаах ухааны доктор, профессор, Уламжлалт анагаах ухааны зөвлөх зэргийн эмч
Ч.Батнайрамдал	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Төв Эмнэлгийн захирал, Анагаах ухааны доктор, дэд профессор, Уламжлалт анагаах ухааны тэргүүлэх зэргийн эмч
Б.Цэрэнцоо	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн Уламжлалт жор судлалын тэнхимийн эрхлэгч, Анагаах ухааны доктор, дэд профессор, Уламжлалт анагаах ухааны тэргүүлэх зэргийн эмч
Н.Занди	Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол Анагаах Ухааны Олон Улсын Сургуулийн Уламжлалт эмчилгээний тэнхимийн багш, Анагаах ухааны доктор, дэд профессор, Уламжлалт анагаах ухааны тэргүүлэх зэргийн эмч

ХЯНАСАН:

П.Эрхэмбаяр	Эрүүл Мэндийн Яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газрын дарга, Нийгмийн эрүүл мэндийн магистр
Б.Туяа	Эрүүл Мэндийн Яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газрын мэргэжилтэн
Д.Дондогмаа	Эрүүл мэндийн хөгжлийн төвийн Хүний нөөцийн хөгжлийн албаны ахлах мэргэжилтэн, Анагаах ухааны магистр
М.Оюунчимэг	Эрүүл мэндийн яамны Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний газрын Уламжлалт анагаах ухааны хэлтсийн Уламжлалт анагаах ухааны тусламж үйлчилгээ хариуцсан ахлах шинжээч

Эмнэлгийн мэргэжилтний хөгжлийн зөвлөлийн
2022 оны 09 дүгээр сарын 23-ны өдрийн
29 дүгээр тогтоолдоор зөвшөөрөв.

УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ ИХ ЭМЧИЙН
“МОНГОЛЫН УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ МЭДРЭЛ СУДЛАЛ”
ҮНДСЭН МЭРГЭШЛИЙН СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР

НЭГ. ҮНДЭСЛЭЛ

Уламжлалт анагаах ухааны тусламж үйлчилгээ үзүүлж байгаа эмнэлгийн байгууллагад ажиллаж буй уламжлалт анагаах ухааны их эмч нарын мэдлэг, чадвар, хандлагыг шинжлэх ухааны хөгжил, нийгмийн эрэлт, хэрэгцээнд нийцүүлэн төгсөлтийн дараах сургалтаар тасралтгүй дээшлүүлэх нь чухал юм. Монгол Улсын хэмжээнд 2021 оны байдлаар уламжлалт анагаахын их эмч 1142 ажиллаж, нийт эмч нарын 11.1%-ийг эзэлж байна.

Эдүгээ дэлхийн анагаах ухааны хөгжлийн чиг хандлага, Монгол хүний өвчлөл, нас баралт, тархалтын судалгаанаас үзэхэд уламжлалт анагаах ухааны оношилгоо, эмчилгээ, урьдчилан сэргийлэх үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд үндсэн мэргэшлийн сургалтаар уламжлалт анагаах ухааны мэргэшсэн эмч бэлтгэх хэрэгцээ, шаардлага зүй ёсоор урган гарч байна.

“Төгсөлтийн дараах үндсэн ба төрөлжсөн мэргэшлийн сургалтын чиглэл, индекс шинэчлэн батлах тухай” Эрүүл мэндийн сайдын 2021 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдрийн А/445 дугаар тушаалаар уламжлалт анагаах ухааны чиглэлийн үндсэн мэргэшлийн 6 чиглэлийн индекс батлагдсан нь төгсөлтийн дараах сургалтаар уламжлалт анагаах ухааны мэргэшсэн хүний нөөц бэлтгэхэд томоохон дэвшил болсон билээ.

Монгол улсад 2019 оны байдлаар 10000 хүн амд мэдрэлийн эмч 1.1 ногдож байна. Хэдийгээр уламжлалт анагаах ухааны чиглэлээр тусламж үйлчилгээ үзүүлдэг эмнэлгүүдээр үйлчлүүлэгчдийн дийлэнх хувь нь мэдрэл, тулгуур эрхтний тогтолцооны эмгэгтэй хүмүүс эзэлдэг боловч уламжлалт анагаах ухааны мэдрэл судлалаар мэргэшсэн эмч болон түүнийг бэлтгэх сургалт одоо хүртэл байхгүй байгаа юм.

ХОЁР. ЭРХЭМ ЗОРИЛГО

Уламжлалт анагаах ухааны чиглэлээр хүн амд эмнэлгийн анхан шатны чанартай тусламж үзүүлж, зонхилон тохиолдох өвчин эмгэгээс урьдчилан сэргийлж эрүүлжүүлэх, өвчин эмгэгийг оношлох, эмчлэх онолын мэдлэг, ур чадвар, дадал, хандлагыг эзэмшсэн уламжлалт анагаах ухааны мэргэжлийн эмчийн түвшинд эрүүл мэндийн бүх шатлалын эмнэлэгт бие даан ажиллах чадвартай уламжлалт анагаахын эмч (Doctor of traditional medicine) бэлтгэхэд оршино.

ГУРАВ. АЛСЫН ХАРАА

Монголын уламжлалт анагаах ухааны мэдрэл судлалын сургалтын хөтөлбөрөөр бэлтгэх эмчийн дүр зураг: Хүн амыг уламжлалт анагаах ухаанаар өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тусламж үйлчилгээ үзүүлэх үүрэг хариуцлагаа бүрэн ойлгосон; зонхилон тохиолдох өвчний оношилгоо, эм заслын эмчилгээ хийхэд шаардагдах мэдлэг, ур чадварыг эзэмшсэн; үйлчлүүлэгчид энэрэх сэтгэлээр хандаж, эмчийн ёс зүйг чандлан баримталдаг, багаар ажиллан эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг үр дүнтэй үзүүлж чаддаг уламжлалт анагаахын эмч байна.

ДӨРӨВ. СУРГАЛТЫН ЗОРИЛТ

Алсын харааг биелүүлэхэд чиглэсэн дараах цөм чадамжтай байна:

1. Монголын уламжлалт анагаахын мэдрэл судлалын эмч байх (*Traditional medicine neurologist*)
2. Суралцагч (*Learner*)
3. Харилцагч (*Communicator*)
4. Хамтрагч (*Collaborator*)
5. Хүн амын эрүүл мэндийн зөвлөгч (*Community health advocate*)
6. Зохион байгуулагч, манлайлагч (*Leader*)

Энэхүү цогц чадамж нь **Монголын уламжлалт анагаах ухааны мэдрэл судлалын эмчийг** төлөвшүүлэхэд чиглэсэн мэдлэг, чадвар, хандлагын тухай ойлголт юм. Үүнд:

1. Монголын уламжлалт анагаах ухааны мэдрэл судлалын эмч байх (*Traditional medicine neurologist*):

- Хүн амын дунд зонхилон тохиолдох өвчний шинж тэмдгийг уламжлалт болон орчин үеийн анагаах ухааны оношилгооны аргуудыг хэрэглэн ялган таньж оношлох, анхан шатны арга хэмжээ авах;
- Үйлчлүүлэгчээс асуумж авах, бодит үзлэг хийх, үйлчлүүлэгчийн сэтгэл зүй, нийгмийн нөхцөл байдлыг үнэлж, оношилгоо, эмчилгээ, хяналтын зөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх;
- Орон нутгийн түвшинд хийгдэх оношилгоо, эмчилгээний гардан үйлдлийг бүрэн эзэмшиж, тусламж үйлчилгээг аюулгүй үзүүлэх;
- Орон нутгийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний нөөц бололцоонд тулгуурлан үйлчлүүлэгчид үзүүлэх тусламж үйлчилгээг шийдвэрлэх.
- Эмчилгээний төлөвлөгөө боловсруулах, идээ ундаа, явдал мөр, эм, засал, нэгдмэл эмчилгээний болон урьдчилан сэргийлэх аргуудыг оновчтой сонгох;
- Уламжлалт заслын аргууд, иог бясалгал, нэгдмэл анагаах ухааны эмийн бус эмчилгээний арга техникийг өндөр түвшинд хийж гүйцэтгэх, үйлчлүүлэгчид зааж сургах, зөвлөх;
- Анагаах ухааны бусад мэргэжилтнүүдтэй баг болон хамтран ажиллах, нарийн мэргэжилтний оношилгоо, эмчилгээг үнэлж дүгнэх;

- Үйлчлүүлэгчид биеийн байдал болон эмчилгээнийх нь талаар зөв, ойлгомжтой тайлбарлах.
- 2. Суралцагч байх (Learner):**
- Мэдлэг, чадвараа байнга дээшлүүлэх хүсэл, эрмэлзэлтэй байх, цагийг үр бүтээлтэй ашиглах;
 - Олон төрлийн мэдээллийн эх үүсвэрээс суралцах, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх;
 - Богино хугацааны хэрэгцээт сургалтуудад хамрагдах;
 - Хамтран суралцагч болон эмнэлгийн бусад мэргэжилтнүүдтэй харилцан мэдлэг, чадвараа хуваалцах, тэдгээрт сургалт хийх замаар суралцах.
- 3. Харилцагч (Communicator):**
- Үйлчлүүлэгч болон түүний гэр бүлийн гишүүн, асран хамгаалагч, төрөл, садны хүнтэй зүй зохистой үг хэллэг ашиглан зөв боловсон харилцах;
 - Үйлчлүүлэгчид шаардлагатай мэдээлэл өгөхдөө ойлгоход хялбар үг хэллэг ашиглах;
 - Шаардлагатай тохиолдолд үйлчлүүлэгчийн оношилгоо, эмчилгээний талаар бусад эмнэлгийн мэргэжилтэнтэй зөвлөлдөх.
- 4. Хамтрагч (Collaborator):**
- Тухайн орон нутгийн уламжлалт анагаахын тусламж, үйлчилгээтэй холбоотой асуудлаар мэргэшлийн эмч нартай мэдээлэл солилцох, хамтран ажиллах;
 - Эмнэлгийн эмч, мэргэжилтнүүдтэй мэдлэг, чадвараа хуваалцан хамтран ажиллах;
 - Эмч, үйлчлүүлэгчийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, эмчилгээ үйлчилгээг үйлчлүүлэгчийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэх.
- 5. Хүн амын эрүүл мэндийн зөвлөгч (Community health advisor):**
- Хүн амд эрүүл мэндээ сахин хамгаалахад туслах сургалт сурталчилгаа явуулах, зөвлөгөө өгөх;
 - Хүн амын эрүүл мэндийн хэрэгцээнд тохирсон арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;
 - Үйлчлүүлэгчийн удирдан чиглүүлэгч, үлгэр дуурайлал болох.
- 6. Зохион байгуулагч, манлайлагч (Leader):**
- Уламжлалт анагаах ухаанаар дамжуулан эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний чанарыг нэмэгдүүлж, жигд хүртээх;
 - Эмнэл зүйн харилцаанд ёс зүйн хэв хэмжээг мөрдөж, хууль тогтоомжид нийцсэн харилцаа хандлагыг төлөвшүүлэх;
 - Өвчний эдгэрэлтийг хурдасгах бүх боломжийг дайчлан ажиллах;
 - Нотолгоотой, аюулгүй байдлыг хангасан тусламж үйлчилгээг үзүүлэхэд анхаарах.

ТАВ. СУРГАЛТЫН АРГА ЗҮЙ

5.1. Сургалтын чиглэл, хугацаа, байршил

- Сургалт эрхлэх зөвшөөрөл бүхий эмнэлгийн тусламжийн байгууллагууд сүлжээ үүсгэн хамтран ажиллаж энэхүү сургалтыг явуулна.
- Сургалт нь Яаралтай тусламж, Дүрс оношилгоо, Мэдрэлийн өвчнүүдэд зонхилон хэрэглэгддэг Монгол эмийн судлал, Мэдрэлийн өвчнүүдийг оношлох Монголын уламжлалт анагаах ухааны арга, Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн уламжлалт засал, Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн бариа засал, Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн иог бясалгал эмчилгээ, Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн зүү эмчилгээ, Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн нэгдмэл эмчилгээ, Мэдрэл судлал гэсэн 9 тойролтоор явагдана.
- Сургалтын нийт хугацаа 2 жил байна. 1 улирал нь 22 долоо хоног үргэлжилнэ. Сургалтын хугацаанд суралцагч нь жилд 1 сар амарна. Нийт 88 долоо хоног суралцана.
- Тойролтын хугацаа болон сонгон суралцах чиглэл, хугацааг сургалт эрхлэх байгууллага өөрийн онцлог, хүчин чадалд тохируулан зохицуулна.
- Суралцагчийн өдөр тутмын болон 7 хоногийн үйл ажиллагааны тодорхой хуваарийг сургалт эрхлэх байгууллагаас боловсруулна.
- Сургалт эрхлэх байгууллага дээр зохион байгуулагдаж буй Эмнэлгийн мэргэжилтний ёс зүй, харилцаа, хандлага, Халдварын сэргийлэлт, хяналт, Амилуулах суурь тусламж, Эрүүл мэндийн салбарт мөрдөгдөж буй хууль, журам, зөрчлийн тухай хууль, хувь хүний нууцтай холбоотой хууль, Эмнэлгийн эрх зүйн чиглэлээр сургалтад заавал хамрагдана.

5.2. Зайлшгүй танин мэдэж, суралцах шаардлагатай шинж тэмдэг, өвчин, гардан үйлдэл:

Сургалтын төгсгөлд орон нутагт ганцаараа бие даан уламжлалт анагаахын тусламж, үйлчилгээ үзүүлж чадах түвшинд хүрэхийн тулд эмнэл зүйн сургагч багшийн хяналт дор амбулаториор ирэх үйлчлүүлэгч, хэвтэн үйлчлүүлэгчийн оношилгоо, эмчилгээг хариуцан хийх явцдаа дараах шинж тэмдэг, өвчин, гардан үйлдлийг гүйцэтгэж, туршлага хуримтлуулна.

5.2.1. Өвчний шинж тэмдэг-*signs and symptoms* (аль ч тойролтод тохиолдох):

Өвчний түүх, бодит үзлэгт үндэслэн эрэмбэлэн ангилж, ялган оношилгоо хийн, анхан шатны эмчилгээг эхлүүлж чаддаг болох:

1. Толгой өвдөх (*Headache*)
2. Ухаан алдах, балартах (*Altered level of consciousness*)
3. Татах (*Seizure*)
4. Дотор муухайрах, бөөлжих (*Nauseas, Vomiting*)

5. Нуруу өвдөх (*Back pain*)
6. Хүзүү өвдөх (*Neck pain*)
7. Саажилт (*Paralysis*)
8. Халуурах (*Fever*)
9. Шарлах (*Jaundice*)
10. Амьсгаадах (*Dyspnea*)
11. Ханиалгах, цэр гарах (*Coughing, Sputum excretion*)
12. Цээжээр өвдөх (*Chest pain*)
13. Зүрх зогсох (*Cardiac arrest*)
14. Цустай бөөлжих (*Hematemesis*)
15. Цустай суулгах (*Melena*)
16. Хэвлий өвдөх (*Stomachache*)
17. Суулгах (*Diarrhea*)
18. Шингэн алдах (*Dehydration*)
19. Сэтгэл гутрал (*Depression*)
20. Хаван (*Edema*)
21. Үений өвдөлт (*Arthralgia*)
22. Цус алдах (*Hemorrhagic tendency*)

5.2.2. Зайлшгүй суралцаж, таньж мэдэх шаардлагатай өвчин эмгэгүүд:

1. Хийн өвчин (A00-A03)
2. Шарын өвчин (TMB00- TMB02)
3. Бадганы өвчин (TMC00- TMC03)
4. Хурмал борын өвчин (TMD00- TMD04)
5. Шар усны өвчин (TMM15)
6. Цусны өвчин (TME06)
7. Эс шингэх өвчин (TME00)
8. Бэтэг (TME01)
9. Цайвар хаван (TME02)
10. Суваг хаван (TME03)
11. Усан хаван (TME04)
12. Хорхойн өвчин (TME05)
13. Цулын өвчин (TMK00- TMK04)
14. Савын өвчин (TMK05- TMK08)
15. Хэсэг бусаг өвчнүүд (TMM00- TMM18)
16. Халуун өвчин судлал (TMF00- TMH01)
17. Галзууруулагч адын өвчин (TMS01.1-TMS01.7)
18. Толгойн өвчин (TMJ00.1-TMJ00.8)
19. Хэл чулчрах (TMA00.5)
20. Саа өвчин (TMS03)
21. Нүүр нэг тал руу мурийх (TMA00.6)
22. Хагас бие хатах (TMA00.8)
23. Бүтэн бие хатах (TMA00.9)
24. Цагаан судасны өвчин (TMM16.1-TMM16.4)
25. Толгойн цагаан судасны өвчин (TMM16.5)

26. Их биеийн цагаан судасны өвчин (ТММ16.6)
27. Үе гишүүний цагаан судасны өвчин (ТММ16.7)

5.2.3. Гардан үйлдлийн жагсаалт:

1. Тан, талх, үрэл эмийг уламжлалт аргаар найруулах
2. Нүүр царай, бие бялдар, арьс, таван цэцэг, цөв, хирийг үзэж шинжлэх
3. Шээсийг 3 цаг, 9 ёсоор үзэж шинжлэх
4. Хаванг үзэж шинжлэх
5. Бэлчир орныг хүрэлцэж шинжлэх
6. Судсыг хүрэлцэж шинжлэх
7. Ханах засал хийх
8. Харандаан төөнө хийх
9. Монгол төөнө хийх
10. Шивүүр засал хийх
11. Самнуур засал хийх
12. Түрэм засал хийх
13. Зүүлэх төөнө хийх
14. Тогтмол, дахимал, гулгуур бумба тавих
15. Зөгийн балаар татах эмчилгээ хийх
16. Хиймэл 5 рашааныг найруулах, бэлтгэх, үйлчлүүлэгчийг оруулах
17. Хүйтэн, халуун жин засал хийх
18. Туулгах засалд үйлчлүүлэгчийг бэлтгэн, зөв байрлуулах, туулгах заслын сүүлийг хураах
19. Бөөлжүүлэх засалд үйлчлүүлэгчийг бэлтгэн, зөв байрлуулах, бөөлжүүлгийн сүүлийг таслах
20. Шавар эмчилгээг тохирох хэлбэрээр тавих
21. Ороох засал хийх
22. Зүүлэх төөнө хийх
23. Бүх биеийн зөөлөн бариа хийх
24. Шимжүүлэх бариа хийх
25. Тархи доргилтыг барьж засах
26. Ясны бариа хийх
27. Ердийн зүү эмчилгээ хийх
28. Цахилгаан зүү эмчилгээ хийх
29. Чихний зүү эмчилгээ хийх
30. Гарын зүү эмчилгээ хийх
31. Хуйхны зүү эмчилгээ хийх
32. Зүүлэх төөнө засал хийх
33. Бүлээн зүү засал хийх
34. Тархины цахилгаан бичлэг хийх
35. Булчингийн цахилгаан бичлэг хийх

Тойролтын хуваарь

№	Тойролтын нэр	Долоо хоног
Заавал судлах хичээл / 1 долоо хоног/		
1	Амилуулах суурь тусламж	1
2	Эмнэлгийн мэргэжилтний харилцаа хандлага, ёс зүй	
3	Халдварын сэргийлэлт, хяналт	
4	Эмнэлгийн хууль эрх зүй	
Мэргэшүүлэх тойролт /78 долоо хоног/		
1	Радиологи	4
2	Мэдрэлийн өвчнүүдэд зонхилон хэрэглэдэг Монгол эмийн судлал	6
3	Мэдрэлийн өвчнүүдийг оношлох МУАУ-ны арга	6
4	Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн уламжлалт засал	6
5	Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн бариа засал	4
6	Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн бясалгал, иог эмчилгээ	4
7	Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчний зүү эмчилгээ	8
8	Мэдрэлийн зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн нэгдмэл эмчилгээ	10
9	МУАУ-ны мэдрэлийн өвчин судлал	39
	Нийт	88

ТОЙРОЛТЫН АГУУЛГА**Тойролт 1. РАДИОЛОГИ**

1. Рентген шинжилгээний төрлүүд, анхаарах зүйлс, үр дүнг үнэлэх
2. Хэт авиан шинжилгээний төрлүүд, анхаарах зүйлс, үр дүнг үнэлэх
3. Соронзон үелзүүрт томографийн шинжилгээний төрлүүд, анхаарах зүйлс, үр дүнг үнэлэх
4. Компьютерт томографийн шинжилгээний төрлүүд, анхаарах зүйлс, үр дүнг үнэлэх

Тойролт 2. МЭДРЭЛИЙН ӨВЧНИЙ ЭМЧИЛГЭЭНД ЗОНХИЛОН ХЭРЭГЛЭГДДЭГ МОНГОЛ ЭМИЙН СУДЛАЛ

1. Мэдрэлийн өвчнүүдийг анагаахад хэрэглэдэг арилгах, амарлиулах эм, тэдгээрийн найрлагад ордог ургамал, амьтан, эрдсийн гаралтай түүхий эдүүд, нэмэр, хачир эмүүдийг зөв таних, шинжлэх ухааны болон англи, монгол, төвөд, орос нэршлүүд
2. Уламжлалт эм, эмийн түүхий эдийн амт, эрдэм, чадал, заалт, номхотгол
3. Уламжлалт эм, эмийн түүхий эдэд агуулагдах биологийн идэвхт бодисын бүтэц, үйлдэл
4. Уламжлалт эм, эмийн түүхий эдийг хэрэглэх арга, эм уух ёс

Тойролт 3. МЭДРЭЛИЙН ӨВЧНИЙГ ОНОШЛОХ МОНГОЛЫН УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ АРГА

1. Өвчний бэлгэ чанар, шалтгаан, нөхцөл, туслах, хорлохыг асуух аргыг эх сурвалж, судалгааны бүтээлүүдээс судалж гардан үйлдлийг сайжруулах
2. Сүр сүлд, цог жавхаа, нүүр, царай, арьс хөрс, хаван, цөв, хир, шээс, таван цэцэг зэргийг үзэж шинжлэх аргыг эх сурвалж, судалгааны бүтээлүүдээс судалж гардан үйлдлийг сайжруулах
3. Дан, хавсарсан, хурсан өвчнүүд, зонхилон тохиолдох дотрын өвчнүүд болон мэдрэлийн өвчнүүдийн үед илрэх шинж тэмдгүүдийг эх сурвалж, судалгааны бүтээлүүдээс судалж гардан үйлдлийг сайжруулах
4. Бэлчир орон тэмтрэх, судас барих, судасны эндүүрлийн талаар эх сурвалж, судалгааны бүтээлүүдээс судалж гардан үйлдлийг сайжруулах
5. Уул тал завсрын халуун, хий шар бадганы гурван боомт, өвчний 10 их баримтлал, өвчнийг шинжлэн тодруулах хэрэгт 4 товчийг эх сурвалж, судалгааны бүтээлүүдээс судалж гардан үйлдлийг сайжруулах
6. Уламжлалт анагаах ухааны оношилгооны аргуудын судалгааны аргуудын судалгаа хийх, илтгэл бичих

Тойролт 4. МЭДРЭЛИЙН ӨВЧНҮҮДИЙН УЛАМЖЛАЛТ ЗАСАЛ

1. Ханах ёс, ханах судаснууд, нэршил, байршил
2. Судсыг боох, ханах арга, онцлог, оньс, гарах хүндрэл
3. Төөнөх заслыг хийх, төөнөх бэлчрүүд, нэршил, байршил, онцлог, гарах хүндрэл, биеийн арын болон өврийн төөнөх бэлчир, тодорхойлох арга, монгол, төвөд нэршил, тохирох өвчин, онцлог, гарах хүндрэл
4. Дэвтээлэг засал, байгалийн болон хиймэл рашаан, рашааныг гадуур ба дотуур хэрэглэх, рашааны биед үзүүлэх нөлөө, рашаанд үйлчлүүлэгчийг бэлтгэх, оруулах
5. Шавар эмчилгээ, ангилал, үйлдэл, тохирох өвчин, онцлог, гарах хүндрэл
6. Соруул засал, эмчилгээний үйлдэл, хийх арга, самнуур
7. Шивүүр хийх арга хийх арга, анхаарах зүйл
8. Хатгах засал хийх арга, анхаарах зүйл
9. Түрэм, хийх арга, анхаарах зүйл
10. Жин засал, халуун хүйтэн жин, хийх арга, хэрэглэх материал
11. Хэвлийн ба судасны туулга хийх арга, онцлог, гарах хүндрэл, хэрэглэх жор найралтууд
12. Бөөлжүүлэх засал хийх арга, тохирох өвчин, онцлог, гарах хүндрэл, хэрэглэх жор найралтууд

Тойролт 5. МЭДРЭЛИЙН ЗОНХИЛОН ТОХИОЛДОХ ӨВЧНҮҮДИЙН БАРИА ЗАСАЛ

1. Монгол анагаах ухааны бариа заслын хөгжиж ирсэн түүх, онцлог
2. Мэдрэлийн болон зонхилон тохиолдох эмгэгүүдийн үед хийх монгол барианы техник
3. Бариа засал эмчилгээний мөн чанар, зорилго, аргууд

4. Бариа засал эмчилгээний тасгийн зохион байгуулалт, халдвар хамгааллын дэглэм, бариа заслын нэр томьёо, дүн бүртгэлийн үзүүлэлтүүд
5. Суваг хэрдэс, бэлчир сүвийн талаарх ойлголт, цул савд холбогдох сувгууд
6. Бариа заслын оношилгооны аргууд

Тойролт 6. МЭДРЭЛИЙН ЗОНХИЛОН ТОХИОЛДОХ ӨВЧНҮҮДИЙН БЯСАЛГАЛ, ИОГ ЭМЧИЛГЭЭ

1. Иог эмчилгээний гарал үүсэл, хөгжиж ирсэн түүх, иогийн онцлог
2. Мэдрэлийн болон бусад зонхилон тохиолдох эмгэгүүдэд нөлөөлөх, урьдчилан сэргийлэх үйлдэл бүхий иогийн асанууд

Тойролт 7. МЭДРЭЛИЙН ЗОНХИЛОН ТОХИОЛДОХ ӨВЧНҮҮДИЙН ЗҮҮ ЭМЧИЛГЭЭ

1. Толгойн өвдөлт
2. Хүзүү, сээр өвдөх хам шинж
3. Нуруу өвдөх хам шинж
4. Мөрөөр өвдөх хам шинж
5. Нүүрний мэдрэлийн саа
6. Гурвалсан мэдрэлийн үрэвсэл
7. Тархины цус харвалтын дараах саа саажил
8. Суудлын мэдрэлийн үрэвсэл

Тойролт 8. МЭДРЭЛИЙН ЗОНХИЛОН ТОХИОЛДОХ ӨВЧНҮҮДИЙН НЭГДМЭЛ ЭМЧИЛГЭЭ

1. Олон улсад нэгдмэл анагаах ухааны хөгжиж ирсэн түүх, хөгжлийн үе шатууд, ирээдүйн чиг хандлага, нэгдмэл анагаах ухааны онол, ойлголт
2. Идээ ундаа, амьдралын дадал заншил, дасгал хөдөлгөөн эмчилгээ
3. Биомеханик, био-энерги, бие-сэтгэлийн эмчилгээ
4. Хүнсний нэмэлт бүтээгдэхүүн, ургамлын гаралтай бэлдмэл болон бусад эмийн эмчилгээний найрлага, үйлдэл, хэрэглэх арга, анхаарах зүйлс, гаж нөлөө
5. Толгойн өвдөлт, хүзүү, нурууны өвдөлт, нойргүйдэл, захын мэдрэлийн өвчнүүд, артерийн даралт ихсэх, тархины харвалтын дараах саа саажил зэрэг зонхилон тохиолдох мэдрэлийн өвчнүүдийн нэгдмэл эмчилгээ
6. Зүрхний ишеми, зүрхний дутагдал, таргалалт, чихрийн шижин, остеоартрит, ревматоид артрит, бөөрний архаг өвчин, ходоод улаан хоолойн сөөргөө өвчин, ходоод улаан хоолойн шархлаа, архаг сульдал зэрэг зонхилон тохиолдох өвчнүүдийн нэгдмэл эмчилгээ

Тойролт 9. МЭДРЭЛ СУДЛАЛ

Орчин үеийн анагаах ухааны мэдрэл судлал

1. Зонхилон тохиолдох мэдрэлийн өвчнүүдийн оношилгооны аргууд
2. Тархины харвалт
3. Захын мэдрэлийн өвчнүүд
4. Эпилепси

5. Мэдрэлийн цочмог халдварууд
6. Мигрень
7. Тархины цахилгаан бичлэг хийх, үр дүнг үнэлэх
8. Булчингийн цахилгаан бичлэг хийх, үр дүнг үнэлэх

Монголын уламжлалт анагаах ухааны мэдрэл судлал

1. Саа өвчин
2. Толгойн хуян
3. Мөчдийн хуян
4. Хэнхдэгийн хуян
5. Унадаг өвчин
6. Зөнөгрөх өвчин
7. Тархи доргисон гэм
8. Хий цусаар дээш хөөрөх өвчин
9. Толгой өвдөлт
10. Толгой эргэлт
11. Нойргүйдэл
12. Хий хэлгийрэл
13. Хий таталдал
14. Хийгээр хатах өвчин
15. Тархины хатгалга
16. Тархины хорхойт
17. Хийгээр үхэтхийх
18. Могой үлд өвчин

Загвар 1

Ажлын байрны сургалт (On-the-Job Training)

Аргачлал	Суралцагч эмчийн тоо	Үргэлжлэх цаг, давтамж	Сургалт явагдах газар	Үйлчлүүлэгч/Хэрэглэгдэхүүн
Амбулаторийн үзлэг хийх	1	1-2 цаг, 7 хоногт 1-3 удаа	Амбулатори	Үйлчлүүлэгч
Хяналтын тойрон үзлэг хийх	5 хүртэл	1 цаг, өдөр бүр	Тасаг	Үйлчлүүлэгч
Сургалтын тойрон үзлэг хийх	5 хүртэл	1 цаг, 7 хоногт 1 удаа	Сургалтын өрөө, танхим	Үйлчлүүлэгч
Гардан үйлдэл хийх	Өдөр бүр 3-5	Шаардагдах хугацаагаар	Эмчилгээний өрөө	Үйлчлүүлэгч

Хяналтын тойрон үзлэг:

Хэвтэн эмчлүүлж байгаа үйлчлүүлэгчийн биеийн байдлыг суралцагч эмч нь эмнэл зүйн сургагч багшид (бусад эмч) танилцуулна.

Үүний тулд суралцагч эмч нь урьдчилан бие даан өвчний түүх, сувилагчийн тэмдэглэлийг үзэж танилцан, үйлчлүүлэгчтэй уулзаж асуумж цуглуулж (ганцаарчилсан үзлэг), эмнэл зүйн сургагч багшид (бусад эмч) танилцуулахад бэлдэнэ. Танилцуулга хийхдээ хувь хүний мэдээллийг анхаарна. Танилцуулгыг сургалтын өрөө, танхим эсвэл үйлчлүүлэгчийн өрөөнөөс гадна хийх ба үйлчлүүлэгчийн орны дэргэдэх тойрон үзлэгийг эмнэл зүйн сургагч багштай

(бусад эмч) хамт хийнэ. Хяналтын тойрон үзлэгээр үйлчлүүлэгчээс асуумж авах, үзлэг хийх аргад суралцана.

Сургалтын тойрон үзлэг:

Сургалтад тохиромжтой 1-2 үйлчлүүлэгчийг сонгож, биеийн байдлыг нь суралцагч эмч танилцуулах ба бусад оролцогчид (хамтран суралцагч эмч, эмнэл зүйн сургагч багш, бусад эмч) асуулт тавьж, хэлэлцүүлэг өрнүүлнэ. Нэг тохиолдолд 30-60 минут зарцуулна. Үүний дараа үйлчлүүлэгчийн орны дэргэд үзлэг хийнэ. Хэлэлцүүлгийн явцад эмнэл зүйн таамаглал дэвшүүлэх, онош тавих зэрэгт суралцана.

Загвар 2

Танхимын сургалт (*Off-the-Job Training*)

Аргачлал	Суралцагч эмчийн тоо	Үргэлжлэх цаг, давтамж	Сургалт явагдах газар	Хэрэглэгдэхүүн
Семинар	25 хүртэл	7 хоногт 3-5 удаа, 60 минут	Сургалтын танхим	анги, Тохирох сэдвүүдээр танилцуулга
Лекц	25 хүртэл	7 хоногт 2-5 удаа, 60 минут	Сургалтын танхим	анги, Слайд
Журнал клуб	25 хүртэл	7 хоногт 1 удаа, 60 минут	Сургалтын танхим	анги, Слайд, эрдэм шинжилгээний өгүүлэл
Симуляци (дуураймал орчин)	5 хүртэл	7 хоногт 1 удаа, 60 минут	Ур чадварын өрөө, яаралтай тусламжийн өрөө	Хамтран суралцагч эмч, манекен
Бие даалт	1	Тохиромжтой, чөлөөт цаг	Гэртээ, номын сан	Ном, интернэт
Дүрд тоглох	5 хүртэл	7 хоногт 1 удаа, 60 минут	Ур чадварын өрөө, яаралтай тусламжийн өрөө	Хамтран суралцагч эмч

Загвар 3

Үйл ажиллагааны хуваарь

Цаг	Даваа	Мягмар	Лхагва	Пүрэв	Баасан
- 8:00	Ганцаарчилсан үзлэг	Ганцаарчилсан үзлэг	Ганцаарчилсан үзлэг	Ганцаарчилсан үзлэг	Ганцаарчилсан үзлэг
8:00-9:00	Хяналтын тойрон үзлэг	Хяналтын тойрон үзлэг	Хяналтын тойрон үзлэг	Хяналтын тойрон үзлэг	Хяналтын тойрон үзлэг
9:00-11:00	Лекц	Семинар	Лекц	Семинар	Семинар
11:00-13:00	Бие даалт	Амбулаторийн үзлэг	Амбулаторийн үзлэг	Бие даалт	Дүрд тоглох
14:00-15:00	Журнал клуб	Бие даалт	Сургалтын тойрон үзлэг	Амбулаторийн үзлэг	Бие даалт
14:00-17:00	Гардан үйлдэл	Гардан үйлдэл	Гардан үйлдэл	Гардан үйлдэл	Гардан үйлдэл

ДОЛОО. ҮНЭЛГЭЭ, ЭРГЭН ЗӨВЛӨГӨӨ

7.1. Суралцагч эмч ба хариуцагч

Сургалтын 2 жилийн хугацаанд суралцагч эмч бүрд хэрхэн ахин дэвшиж байгаа, хэрхэн сайжруулах тухай эргэн зөвлөгөө өгөх, суралцагч эмчийн хувийн төлөвлөгөөний талаар зөвлөлдөх, тэднийг хариуцан ажиллах хүн (mentor) цаашид "хариуцагч" гэх)-ийг оноож хуваарилна. Суралцагч эмч нь сургалт эхлэх үед хариуцагчтай уулзах ба цаашид 2-3 сар тутамд 1 удаа уулзаж ярилцан, үнэлгээтэй танилцаж, эргэн зөвлөгөө авна.

7.2. Суралцагч эмч ба эмнэл зүйн сургагч багш

Суралцагч эмчийг тойролт бүрд сургалт удирдах эмнэл зүйн сургагч багш оноож хуваарилна:

- Суралцагч эмч нь тухайн тойролт эхлэхээс өмнө эмнэл зүйн сургагч багштай уулзаж, тойролтын хугацаанд тавьсан зорилтоо ярилцана.
- Суралцагч эмч нь тойролтын явцад тавьсан зорилтод хүрэхийн тулд дутагдаж байгаа зүйлийн тухай эмнэл зүйн сургагч багштай ярилцана.
- Суралцагч эмч нь тойролт дуусахад эмнэл зүйн сургагч багштай ярилцлага хийж, сургалттай холбоотой асуудлаар заавар, зөвлөгөө авна.

7.3. Үнэлгээний арга

7.4. Төгсөлтийн шалгалт

Суралцагч эмч "Монголын уламжлалт анагаах ухааны мэдрэл судлал"-ын үндсэн мэргэшлийн хөтөлбөрийн төгсөлтийн шалгалтыг өгнө. Шалгалтад тэнцсэн тохиолдолд "Монголын уламжлалт анагаах ухааны мэдрэл судлал"-ын мэргэшлийн үнэмлэх олгоно.

Ажлын байранд суурилсан үнэлгээ (*Workplace-based Assessment*)

360 хэмийн үнэлгээ (*360-Degree Assessment*):

Суралцагч эмчийн мэргэжлийн байх (*professionalism*) болон зохион байгуулагч, манлайлагч (*leader*) байх зэргийг үнэлэхэд хэрэглэнэ. 2 жилийн сургалтын дунд үе болон төгсөх үед хийнэ. Тойролтыг удирдсан эмнэл зүйн сургагч багш, сувилахуйн мэргэжилтэн, тухайн тасаг, нэгжийн хамтран ажилласан эмч, эмнэлгийн мэргэжилтэн, үйлчлүүлэгч зэрэг нийт 5 хүн тус тусдаа үнэлнэ. Үнэлгээ хийх хүнийг сургалтын албанаас сонгоно. Үнэлгээний дүнг суралцагч эмч болон хариуцагчид танилцуулж, үнэлгээнд үндэслэсэн эргэн зөвлөгөөг хариуцагчаас суралцагчид өгнө.

Mini-CEX/Эмнэл зүйн дасгал үнэлгээ (*Mini-Clinical Evaluation Exercise*):

Зайлшгүй таньж мэдэх 22 шинж тэмдгээс тойролт бүрд 8-аас доошгүй шинж тэмдгийг түс бүр 3-аас доошгүй удаа, нийт 15-аас доошгүй удаа үнэлгээ хийнэ. Өөр тойролтод ижил шинж тэмдгээр үнэлгээ хийж болно.

Үнэлгээ хийх эмчийг эмнэл зүйн сургагч багш эсвэл тухайн тасаг, нэгжийн туршлагатай эмч нараас суралцагч эмч өөрөө сонгох ба тухайн сонгосон эмч

шууд ажиглаж, үнэлгээ хийсний дараа үр дүнг суралцагч эмчид танилцуулж, цаашид хэрхэн сайжруулах зөвлөгөө заавал өгнө.

Гардан үйлдлийн ур чадварын шууд ажиглалт/DOPS (*Direct Observation of Procedural Skills*):

Зайлшгүй сурах 35 гардан үйлдлүүдийг хийж чаддаг болсныг эмнэл зүйн сургагч багш нотолж, баталгаа өгөх хүртэл давтан үнэлгээ хийнэ.

Үнэлгээ хийх эмчийг эмнэл зүйн сургагч багш эсвэл тухайн тасаг, нэгжийн туршлагатай эмч нараас суралцагч эмч өөрөө сонгох ба тухайн сонгосон эмч шууд ажиглаж, үнэлгээ хийсний дараа үр дүнг суралцагч эмчид танилцуулж, цаашид хэрхэн сайжруулах зөвлөгөө заавал өгнө.

Порфолио үнэлгээ (*Portfolio Assessment*):

Суралцагч эмч нь сургалтын хугацаанд суралцсан лекц, уламжлалт анагаахын тусламж үйлчилгээний сургалтын үеэр эрүүл мэндийн сургалт, сурталчилгаа хийсэн материал зэрэг сургалттай холбоотой бусад бичиг баримтыг үр дүн болгож хадгална.

7.5. Үнэлгээний дүнг хянах

- 360 хэмийн үнэлгээний дүнг сургалтын алба хяналт тавьж, хадгална. Үнэлгээний дүнг суралцагч эмч, хариуцагчид танилцуулах ба бусадтай хуваалцахгүй байхыг анхааруулна.
- Mini-CEX болон DOPS үнэлгээний дүнг суралцагч эмч өөрөө хадгална.
- Портфолиод үнэлгээ, эмнэл зүйн сургагч багштай зөвлөлдсөн бусад асуудал, өгсөн зөвлөгөөг бичиж тэмдэглэн хадгална.
- Суралцагч эмч нь тойролт бүрийн төгсгөлд Mini-сех болон DOPS үнэлгээний дүнг сургалтын албанд хүлээлгэн өгнө.
- Сургалтын алба үнэлгээний дүнг сургалтын хяналтын зөвлөлд танилцуулах ба сургалтын төгсгөлд хариуцагчаас суралцагч эмчид зөвлөгөө өгнө.

7.6. Сургалтын төгсөлтийг шийдвэрлэх

- Тойролт бүрд хийгдсэн Mini-сех болон DOPS үнэлгээний дүнг нэгтгэсний үндсэн дээр суралцагч эмчийг тухайн тойролтыг төгсгөх эсэх шийдвэрийг сургалтын хяналтын зөвлөл гаргана. Сургалтын хяналтын зөвлөл нь тойролт бүрд хийгдсэн Mini-сех болон DOPS үнэлгээний дүн, 360 хэмийн үнэлгээний нэгдсэн дүн, суралцагчийн сургалтын ирц, зайлшгүй таньж мэдэж суралцах шинж тэмдэг, өвчний тохиолдол, гардан үйлдлийн тоог харгалзан сургалтын төгсөлтийг эцсийн шийдвэрийг гаргана. Шийдвэр гаргах шалгуур нь:
- Зайлшгүй таньж мэдэх 22 шинж тэмдгүүдийг оношилж, эмчлэн туршлага хуримтлуулсан байна. Зайлшгүй туршлага хуримтлуулсан байх шаардлагатай өвчний тохиолдлын тоо нь :
 - * Тойролт бүрд заагдсан өвчний бүх тохиолдлыг тус бүр 5-аас доошгүй удаа үзэж, туршлага хуримтлуулсан байна.

- * Зайлшгүй суралцах 35 гардан үйлдлүүдийг хийж гүйцэтгэн, туршлага хуримтлуулсан байна.
- Тойролт бүрийн төгсгөлд эсвэл 2 жилийн сургалтын эцэст суралцагчийг төгсгөх боломжгүй гэсэн шийдвэр гарсан тохиолдолд шалтгаан, цаашид сургалтыг хэрхэн төгсгөх талаарх шийдвэр, зөвлөмжийг сургалтын алба болон хариуцагчаас тухайн суралцагч эмчид тайлбарлаж өгнө.

НАЙМ. ХЭРЭГЖҮҮЛЭЛТ

(Хөтөлбөрийг нэвтрүүлэх ба хэрэгжүүлэх)

8.1. Сургалтын хяналтын зөвлөл

- Сургалтын албаны мэргэжилтэн, эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний байгууллагын дэд дарга, амбулатори - уламжлалт эмчилгээний тасгийн хариуцагч, тухайн тойролтын сургалт хариуцагч, сувилахуйн албаны төлөөлөл, эмнэлгийн захиргааны албаны төлөөлөл, суралцагч эмчийн төлөөллөөс бүрдэнэ. Сургалтын хяналтын зөвлөл нь эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний байгууллагын даргын шууд удирдлага дор ажиллана.
- Сургалтын хяналтын зөвлөл нь сар бүр хуралдана.
- Сургалтын хяналтын зөвлөл нь суралцагч эмчийн сургалт, тулгарсан асуудалтай танилцах, суралцагч эмчтэй холбоотой бүх асуудлыг ярилцаж, шийдвэрлэх арга замыг судалдаг бүтэц байна.
- Сургалтын хяналтын зөвлөлийн гишүүд нь сургалтыг илүү сайжруулахын тулд өөрийн мэдлэг, боловсролоо дээшлүүлэхийг зорьж ажиллана.

8.2. Хөтөлбөрийн хяналт

- Сургалтын алба хөтөлбөрт 5 жил тутамд үнэлгээ хийнэ.
- Хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай сургалтын төлөвлөгөө гаргах, эмнэл зүйн сургагч багшид чиглэсэн сургалт (Faculty Development), суралцагч эмчийн нийгмийн асуудалд дэмжлэг үзүүлэх, шаардагдах санхүүжилтийг төсөвт тусгах зэргийг сургалтын алба хариуцна.

8.3. Сургалтын танилцуулга (*Orientation*)

Сургалт эхлэхийн өмнө тойролт бүрийн сургалтын төлөвлөгөө (*Program*) болон хөтөлбөрийн (*Curriculum*) агуулгын уялдааг тодорхой ойлгох, сургалт эрхлэх байгууллага (эмнэлэг, эрүүл мэндийн төв), түүний үйл ажиллагаа, эмчилгээ, оношилгооны аюулгүй байдал, халдвар хамгааллын тухай суралцагч эмчид гүнзгий ойлголт өгөх зорилго бүхий танилцуулга хичээлийг зохион байгуулна.

360 ХЭМИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС

Суралцагч эмчийн нэр: _____

Үнэлгээ хийгч: Эмнэл зүйн сургагч багш Сувилагч Бусад _____

Суралцагч эмчийг ажигласны үндсэн дээр, бусдаас сонссон, мэдсэн зүйл дээр бус, суралцагч эмчийн зан үйлийг хэр давтамжтай байсныг өөрийнхөө ажигласнаар оноо тавина уу.

☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Үнэлэх боломжгүй	Ховор (≤ 19)	Заримдаа (20-49%)	Ихэнхдээ (50-79%)	Бараг бүгд ($\geq 80\%$)

Үйлчлүүлэгч/гэр бүлийн хувийн асуудлыг хүндэтгэдэг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Эмнэлгийн бичиг баримтыг бүрэн гүйцэт, гаргацтай, цаг хугацаанд нь хөтөлдөг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Орон нутгийн хүн амын эрүүл мэндийн асуудалд өөрийн санаачилгаар хувь нэмрээ оруулдаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Үйлчлүүлэгчийн бие даасан байдлыг хүндэтгэж, үйлчлүүлэгчид тохирсон хамгийн зөв шийдвэрийг гаргахад хичээн зүтгэл гаргадаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Хувь хүний онцлогийг харгалзан үйлчлүүлэгчийг хүндэтгэж эмчилдэг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Өөрийн эмнэл зүйн ур чадварыг дээшлүүлэхийн тулд сургалт болон бусад боломжийг алдалгүй ашигладаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Өөрийн уламжлалт анагаах ухааны онолын мэдлэгээ дээшлүүлэхийн тулд бие даан суралцдаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Орон нутаг дахь бусад эмнэлгийн мэргэжилтэнтэй хамтран ажилладаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Эмнэлэг доторх бусад эмч, мэргэжилтэнтэй хамтран ажилладаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Орон нутгийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд зохион байгуулах, манлайлах үүрэгтэйг ухамсарладаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
Эмнэлэг доторх тусламж, үйлчилгээнд зохион байгуулах, манлайлах үүрэгтэйгээ ухамсарладаг.	☐ NA	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4

1 эсвэл 4 оноо тавьсан бол тухайн асуултын дагуу саналаа бичнэ үү.

Дүгнэлтийг тодорхой бичих хэрэгтэй. Жишээ нь: "Тэр бол найдваргүй" гэх нь тодорхой биш. Илүү хэрэг болох дүгнэлт бол: "Тэр сүүлийн 3 удаагийн журнал клубийн 2-т нь хэн нэгэнд урьдчилан мэдэгдэлгүйгээр оролцсонгүй."

Өөрөөсөө асуу: "Миний дүгнэлт цаашид сайжрахад нь суралцагч эмчид хэрэг болох уу?"

ЯВЦЫН MINI-СЕХ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС

Он,сар, өдөр _____ / _____ / _____

Суралцагч эмчийн нэр: _____

Үнэлэгчийн нэр: _____

Сургалт эрхлэх байгууллага: _____ Нэгж: _____ Газар: Амбулатори
 Эмийн үйлдвэр УА тасаг Бусад _____ Үйлчлүүлэгчийн нас: _____ Хүйс:
 Эр Эм Үйлчлүүлэгчийн зовуурь: Халуурах Шарлах Толгой өвдөх Ухаан санааны байдал өөрчлөгдөх Татах Ханиалгах Цээжээр өвдөх Дотор муухайрах, бөөлжих, Хоосон огих Хэвлийгээр өвдөх Суулгах Нуруу өвдөх Саажих Хавагнах Үе өвдөх Зүрх зогсох Жихүүцэх Эвшээх, суниах Таван мэдрэхүй үл тодрох Сэтгэл санаа тогтворгүй болох Сүүж бэлхүүс, яс үесээр хатгуулж өвдөх Энд тэндгүй тогтворгүй өвдөх Идээ шингэсний дараа, өглөө үүрээр, үдшийн бүрийд өвчин хөдлөх Аманд гашуун амт амтагдах Идээ шингэх үед өвдөх Хоолонд дургүй болох Бусад

Сайн талууд	Сайжруулахад чиглэсэн зөвлөгөө	Бусад

Сургалтын тухайн үед суралцагч эмчийг ямар түвшинд байгааг ажигласнаа үнэлнэ үү.

Бодит үзлэг хийх шаардлагагүй тохиолдолд тэмдэглэнэ үү.

Үнэлгээ	Хангалтгүй	Завсрын	Хангалттай
Өвчний түүх авах			
Бодит үзлэг			
Оношилгоо, эмчилгээний менежмент			
Харилцааны ур чадвар			
Эмнэл зүйн ерөнхий чадвар			

Сайжруулахын тулд зөвшилцөж биелүүлэх үйлдэл

Үнэлэгчийн гарын үсэг _____ Суралцагч эмчийн гарын үсэг _____

"Хангалттай" гэж тодорхойлоход хэрэглэх үзүүлэлт

Өвчний түүх авах	<ul style="list-style-type: none"> • ялган оношилгоо хийхүйц дэлгэрэнгүй асуумж авдаг • үйлчлүүлэгчийн хэрэгцээг илрүүлж, хариу үзүүлдэг. • үйлчлүүлэгчийн дохио зангааг ойлгож, тохиромжтой хариу үзүүлдэг.
Бодит үзлэг	<ul style="list-style-type: none"> • ялган оношилгоо хийхүйц дэс дараалсан бодит үзлэг хийдэг. • үзлэгийн үед үйлчлүүлэгчид таатай байдал бүрдүүлэхэд анхаардаг.
Эмнэл зүйн менежмент	<ul style="list-style-type: none"> • зөв онош тавьдаг • оношилгоо, эмчилгээнд шаардлагатай шинжилгээ төлөвлөж, үр дүнг ашигладаг.

	<ul style="list-style-type: none"> • тохирсон эмчилгээг эхлүүлдэг. • тохирсон тасаг, эмнэлэгт шилжүүлдэг, цааш нь хяналт тавьдаг.
Харилцааны ур чадвар	<ul style="list-style-type: none"> • үйлчлүүлэгч, түүний гэр бүл, асран хамгаалагч, төрөл садны хүнийг сайн сонсдог. • үйлчлүүлэгч, түүний гэр бүл, амран хамгаалагч, төрөл садны хүнтэй эелдэг энгийн үг хэллэг хэрэглэж харилцдаг • үйлчлүүлэгч, түүний гэр бүл, амран хамгаалагч, төрөл садны хүний зовнилыг хуваалцаж, хүндэтгэлтэй ханддаг.
Эмнэл зүйн ерөнхий чадвар	<ul style="list-style-type: none"> • системтэй (харилцан уялдаатай) арга замыг тодорхойлдог. • үйлчлүүлэгчийн таатай, аюулгүй байдлыг хангахад тодорхой идэвх зүтгэл гаргадаг • би гэр бүлийнхээ хэн нэгнийг энэ эмчээр эмчлүүлэхийг зөвшөөрч чадна!

ГАРДАН ҮЙЛДЛИЙН УР ЧАДВАРЫН ШУУД АЖИГЛАЛТ (DOPS)-ЫН ҮНЭЛГЭЭ

Он,сар, өдөр _____/_____/_____

Суралцагч эмчийн нэр: _____

Үнэлэгчийн нэр: _____

Сургалт эрхлэх байгууллага: _____ Нэгж: _____ Газар: Амбулатори Эмийн үйлдвэр УА тасаг Бусад _____

Гардан үйлдэл: Амилуулах суурь тусламж, зүрх уушгины сэхээн амьдруулалт
 Тариа хийх (судас тариа, булчин тариа, арьсан дор) Зүрхний цахилгаан бичлэг хийх
 Цусан дахь сахарын хэмжээг тодорхойлох Ханах заслын холын бэлтгэл хийх
 Ханах заслын ойрын бэлтгэл хийх Хануурын боолт хийх Ханах засал хийх
 Уул өвсөн төөнө хийх Харандаан төөнө хийх Эмт бодисын төөнө хийх (Монгол төөнө)
 Зүүлэх төөнө засал хийх Хайрцган төөнө хийх Шовгон төөнө хийх
 Хатгуур засал хийх Бүлээн зүү засал хийх Сам соруул засал хийх Соруул засал хийх
 Шивүүр засал хийх Усан дэвтээлэг засал хийх Ороож боох дэвтээлэг хийх
 Илж нухлах засал хийх Шимжүүлэх бариа хийх Жин засал хийх

Одоог хүртэл суралцагч эмчийн тухайн гардан үйлдлийг хийсэн тоо _____

Үнэлгээ	Хангалтгүй	Завсрын	Хангалттай	Ажиглагдаагүй/ үнэлэх боломжгүй
Хийх гэж буй үйлдлээ үйлчлүүлэгчид тайлбарладаг. Үйлчлүүлэгчээс зөвшөөрлийн хуудас авдаг.				
Гарлан үйлдэл хийх бэлтгэлийг зохистой хийдэг.				
Халдваргүйжүүлэх үйлдлийг гүйцэтгэдэг, багаж хэрэгслийг аюулгүй хэрэглэдэг.				
Арга техникийг чадварлаг гүйцэтгэдэг.				
Өөрийн чадахгүй үйлдлийг ойлгож, шаардлагатай үед тусламж дууддаг.				
Багаж хэрэгсэл, материалыг цэвэрлэдэг				
Шаардлагатай бичиг баримтыг гүйцэт бичдэг.				
Гардан үйлдэл хийх ерөнхий чадвар				

Зөвлөмж:

- Сайн тал:
- Сайжруулах тал:

Бусад санал:

Сайжруулахын тулд зөвшилцөж, биелүүлэх үйлдэл:

Үнэлэгчийн гарын үсэг: _____

Суралцагч эмчийн гарын үсэг: _____

НОМ ЗҮЙ

Эрүүл мэндийн Сайдын тушаал, стандарт, журмууд:

1. Эрүүл мэндийн сайдын 2017 оны тушаал.

Дотоодын хэвлэл, ном, сурах бичиг, сурвалж зохиол:

2. Анагаах ухааны дөрвөн үндэс
3. Дармаманрамба Лувсанчойдог. Алтан хадмал
4. Дармаманрамба Лувсанчойдог. Бэрх оньсны очир зангилаа тайлагч
5. Лувсанчоймбол. Тус амгалангийн шимийн хураангуй
6. Сурхарва Лодойжалба. Дээдсийн таалал
7. Ишбалжир. Дөрвөн рашаан
8. Лүнригдандар. Арүрийн эрхэс
9. Чойжамц. Маш гайхамшигт хуримын сан
10. Д.Цэнд-Аюуш, Т.Алимаа, Ч.Батнайрамдал, нар. Монгол анагаах ухааны онол.
11. Ч.Батнайрамдал. Төвөд хэл сурах бичиг.
12. У.Лигаа. Монгол орны эмийн ургамлыг өрнө дорнын анагаах ухаанд хэрэглэхүй
13. Б.Дагвацэрэн, Г.Наранцэцэг. Ургамлын эмийн зохистой хэрэглээний гарын авлага
14. Б.Хүрэлчулуун, Д.Суран. Монгол эмэнд хэрэглэдэг ургамлын түүхий эдийн зурагт лавлах
15. Б.Хүрэлчулуун, Ө.Батчимэг. Монгол орны ургамлын гаралтай зарим эмийн түүхий эдийн лавламж
16. Б.Хүрэлчулуун, Ө.Батчимэг. Монгол эмэнд хэрэглэгддэг гадаад ургамлын түүхий эд
17. Б.Пүрэвсүрэн, З.Мэндсайхан. Монгол эмийн эрдэс чулуу
18. Ц.Хайдав, Ц.Ширхан. Монгол ардын эмнэлэгт хэрэглэгдэж байсан зарим эрдэс
19. Ц.Хайдав. Ардын эмнэлэгт хэрэглэгддэг амьтны гаралтай эм. I, II боть
20. Ч.Баавгай, Б.Болдсайхан. Монголын уламжлалт анагаах ухаан
21. С.Олдох, Б.Цэрэнцоо, П.Батхуяг. Монгол эмийн судлал
22. Я.Ганбаяр. Монгол эмийн жорын гарын авлага
23. Дундад улсын нэвтэрхий толь
24. Б.Лувсан. Монгол эм судлал
25. Ч.Сүрэнжав. Монгол анагаах ухааны эм найрлагын судлал
26. Юй Чин Шиан. Монгол эмийн жор
27. Уламжлалт эмт бодис жорын хяналтын лавламж
28. Д.Цэрэндагва, Б.Балдансамбуу. Монголын уламжлалт анагаах ухааны дотор өвчний онош зүй
29. С.Сээсрэгдорж нар. Монголын уламжлалт анагаах ухааны өвчнийг анагаах увдис
30. Ү.Байгалмаа. Монголын уламжлалт анагаах ухааны оношилгоо
31. З.Мэндсайхан, Б.Пүрэвсүрэн. Уламжлалт эмнэлгийн оношилгооны аргууд
32. Д.Нацагдорж, Г.Одонцэцэг. Онош зүй
33. Өвчний олон улсын X ангилал

34. Ч.Чимэдрагчаа, Т. Алимаа, Н.Төмөрбаатар. Монгол анагаах ухааны идээ ундаан засал
35. Б.Дагвацэрэн, Ө.Батчимэг, Т.С.Варламова, Г.Наранцэцэг. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх уламжлалт анагаах ухааны ёс
36. Н.Оюунцэцэг, Д.Цэнд-Аюуш, Н.Төмөрбаатар, Т.Алимаа. Монгол анагаах ухааны засал
37. Б.Дагданбазар Монгол хануурын увдис
38. Д.Цэрэндагва. Ханах засал
39. С.Сээсрэгдорж нар. Монголын уламжлалт анагаах ухааны өвчнийг анагаах увдис
40. С.Зина, М. Мягмаржав. Таван засал
41. Б.Уул. Уламжлалт заслын болор эрхи
42. Д.Тунгалагтамир. Бариа засал
43. Н.Туяа. Иллэг засал
44. Ч.Дондог. Монголын барих арга засал
45. Н.Төмөрбаатар, С.Сэдэдулам. Зүү төөнө заслын сүвийн хэмжил зүй
46. Н.Төмөрбаатар. Лекцийн эмхэтгэл. 2003-2009
47. Н.Төмөрбаатар. Зүү төөнө заслын онолын үндэс
48. Н.Занди. Иогийн гарын авлага
49. Ч.Сүрэнжав. Монгол анагаах ухааны эмчилгээний судлал
50. А.Балжинням. Сэргээн засах судлал

Гадаадын хэвлэл, ном, сурах бичиг:

1. А.Хиранмаяананда. Иогоор өөрийгөө анагаахуй
2. Шри Шри Рави Шанкар. Патанжали иогийн судар
3. Шри Шри Рави Шанкар. Аштавакра Гита
4. Swami Satyananda Saraswati. Asana pranayama mudra bandha
5. Sivananda yoga Vedanta center
6. International Classification of organ systems tumors. Volumes. Geneva. WHO
7. Гаваа Лувсан. Традиционные и современные аспекты восточной медицины. Москва. 2000
8. Acupuncture a comprehensive text. Shanghai college of traditional medicine. Eastland Press. 2005
9. Wang Xuetai. Research on the origin and development of Chinese acupuncture and moxibustion
10. Anton Jayasuriya. Clinical acupuncture. New delhi
11. Zhang Enqin. Chinese acupuncture and moxibustion. Shanghai University. 1996
12. Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага, номхон далайн баруун эргийн бүсийн товчоо зүү төөнө заслын сүвийн хэмжил зүйн стандарт
13. Benjamin Kligler. Integrative medicine: Principles for practice
14. David Rakel. Integrative medicine
15. Michael H Cohen, Mary Ruggie, Marc S Micozzi. The practice of integrative medicine